

Justitiedepartementet
Ju2018/04023/Å

Remissvar – Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61)

Stiftelsen för Internetinfrastruktur ("Internetstiftelsen") är en oberoende allmännyttig organisation som verkar för en positiv utveckling av internet i Sverige. Vi ansvarar för internets svenska toppdomän .se, med registrering av domännamn samt administration och teknisk drift av det nationella domännamnsregistret. Sedan september 2013 sköter Internetstiftelsen också drift och administration för toppdomänen .nu.

Internetstiftelsens vision är att alla i Sverige vill, vågar och kan använda internet. Alla människor i Sverige ska ha samma rätt och möjlighet att utnyttja internets tjänster. Internet ska vara säkert, användarna ska känna sig trygga och kunna lita på tjänster på internet. Det är viktigt för Internetstiftelsen att medborgarnas rätt till integritet skyddas vid användning av informationsteknik.

Internetstiftelsen har fått möjlighet att lämna remissvar på SOU 2018:61 – Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel. Remissvaret är begränsat till de delar av förslaget som diskuteras nedan under respektive rubrik.

Avsnitt 7.2.7 – Offentliga ombud

Internetstiftelsen anser att systemet med offentliga ombud som bevakar den enskildas integritetsintresse vid tillståndsprocessen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning är en viktig rättssäkerhetsgaranti och instämmer i utredningens bedömning att systemet fungerar bra och bidrar till att uppfylla kraven avseende förhandskontroll i regeringsformen och Europakonventionen.

Internetstiftelsen anser därför att det kan finnas anledning att se över om systemet med offentliga ombud bör utökas till även andra tvångsmedel som idag inte kräver offentliga ombud. Utredningen gör en kort bedömning av behovet av detta men Internetstiftelsen ser gärna en mer utförlig utredning om behovet. Internetstiftelsen ser att behovet kan öka än mer om användningen av överskottsinformation ökar i framtiden på grund av de lagförslag som presenterats i utredningen, se mer om överskottsinformation nedan.

Avsnitt 7.3.3 – Överskottsinformation

Anne Ramberg skriver i sitt särskilda yttrande till utredningen att "[ö]verskottsinformation rymmer en mängd frågor som har anknytning till såväl den personliga integriteten som den enskildes rättssäkerhet. En viktig utgångspunkt måste vara att tvångsmedelsanvändningen, som innebär att en stor mängd överskottsinformation inhämtas, inte leder till försämring i bevishänseende eller på annat sätt försvagar den misstänktes processuella rättigheter och rättssäkerhet". **Internetstiftelsen instämmer i detta uttalande.**

Utredningen föreslår att dagens bestämmelser om överskottsinformation i rättegångsbalken och preventivlagen förändras. Vidare föreslår utredningen att överskottsinformation ska få användas i större utsträckning samt att överskottsinformation inte ska få användas utan beslut från åklagare. De särskilda begränsningarna för när förundersökning får inledas och brott får utredas på grund av överskottsinformation från hemliga tvångsmedel föreslår också utredningen ska tas bort.

Precis som utredningen skriver ska bedömningen av om regleringen kring överskottsinformation är förenlig med kraven i regeringsformen och Europakonventionen göras utifrån två aspekter, formellt och materiellt. Det ska sålunda finnas tydliga regler om hur överskottsinformation får användas och innehållet i reglerna ska vara förenligt med de krav som finns. Utredningen skriver att uttryckligt lagstöd ska finnas för all användning av överskottsinformation, **detta välkomnar Internetstiftelsen** av integritets- och rättssäkerhetsskäl. **Vidare delar Internetstiftelsen** utredningens analys, att avsaknaden av uttryckligt lagstöd för användning av överskottsinformation inte är förenligt med Europakonventionens krav.

Utredningen anser att dagens begränsningar vad avser användning av överskottsinformation från hemlig rumsavlyssning och tvångsåtgärder enligt preventivlagen är disproportionerliga i förhållande till intresset av att bekämpa brott. Utredningen anser att dessa begränsningar därför strider mot Europakonventionen. I likhet med Anne Ramberg, **delar Internetstiftelsen inte denna uppfattning.**

Utredningen anser att dagens bestämmelser om användning av överskottsinformation inte är tillräckligt klara och precisa. På grund av detta anser utredningen att man behöver utforma en justerad bestämmelse avseende överskottsinformation och hur denna information får användas. Utredningen föreslår därför att det ska framgå av lag att överskottsinformation från användningen av hemliga tvångsmedel ska få användas även för *andra ändamål* än det som legat till grund för tillståndet. Utredningen menar att en sådan bestämmelse är tydlig och innebär mindre risk för oklarheter.

Anne-Ramberg skriver i sitt särskilda yttrande att "[e]tt problem med detta synsätt är dock, enligt min mening, att vetskapen om att överskottsinformation får användas både för att utreda och förhindra brottslighet som låg till grund för tvångsmedelsåtgärden, annan brottslighet som det kan framkomma information kring, samt även för *helt andra ändamål* [förf. kursivering], är att det finns en uppenbar risk för att användningen av hemliga tvångsmedel kommer att öka, något som utredningen emellertid i princip avfärdar".

Internetstiftelsen instämmer även i denna del av Anne Rambergs särskilda yttrande och befarar att utredningens förslag om att överskottsinformation ska få användas i större utsträckning kan riskera att leda till att användningen av hemliga tvångsmedel ökar.

Internetstiftelsen avstyrker den föreslagna regleringen av överskottsinformation. Internetstiftelsen delar inte heller utredningens bedömning, eftersom Internetstiftelsen anser att användningsområdet inte är helt tydligt och användningen av begreppet "andra ändamål" snarare kan öka risken för oklarheter angående vad som inryms i begreppet och därmed äventyra individens rättssäkerhet. Precis som utredningen angett behöver regleringen om överskottsinformation och hur överskottsinformation får användas vara klar och precis för att vara förenlig med Europakonventionens krav. **Internetstiftelsen ifrågasätter** om den föreslagna regleringen uppfyller dessa kriterier.

Utredningen motiverar utvidgningen med att lagstiftarens avsikt, trots att det inte idag framgått av lag, har varit att överskottsinformation ska få användas även för andra ändamål än brottsbekämpning (med de begränsningar som följer av andra bestämmelser). Utredningen menar att förslaget om utvidgning snarare utgör ett förtydligande och en kodifiering av det som lagstiftaren redan avsett ska gälla och vad som i realiteten utan uttryckligt lagstöd redan äger rum.

Enligt Internetstiftelsen beskriver utredningen att det skett en tillämpningsglidning. **Internetstiftelsen anser** att utredningens förslag om utvidgning riskerar att innebära att denna tillämpningsglidning kodifieras och att den bedöms vara förenlig med Europakonventionen, vilket i framtiden kan leda till att överskottsinformationen används för syften som i sig inte skulle motivera användningen av hemliga tvångsmedel.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN) har i utredningen också framfört att användningen av överskottsinformation är mycket svårgranskad, inte minst på grund av att uppkomsten och hanteringen av överskottsinformation sannolikt inte alltid dokumenteras. **Internetstiftelsen anser** att denna problematik talar emot både att utvidga användningen av överskottsinformation och att öppna upp för oklarheter i vad som inryms i begreppet "andra ändamål".

Hemlig dataavläsning

Internetstiftelsens har tidigare lämnat remissvar på Utredningen om hemlig dataavläsning (HDA-utredningen) utredning, SOU 2017:89 – Hemlig dataavläsning. I remissvaret skrev Internetstiftelsen bland annat: "En fråga som Internetstiftelsen inte heller anser vara tillräckligt belyst är vilken påverkan på rättssäkerheten utredningens förslag innebär. Hur lättvindigt kan till exempel de brottsbekämpande myndigheterna komma åt uppgifterna? Vilka är riskerna för missbruk? Vilka är riskerna för ändamålsglidning?"

I HDA-utredningens förslag ska överskottsinformation från uppgiftsslag som omfattas av tillståndet för hemlig dataavläsning få användas på samma sätt som gäller för motsvarande "bakomliggande" hemligt tvångsmedel. För de uppgiftsslag som det saknas någon motsvarighet för, gäller samma regler som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

I denna utredning, SOU 2018:61, skriver utredningen "HDA-utredningens överväganden utgick från att bestämmelserna för hemlig dataavläsning skulle motsvara bestämmelserna för respektive "bakomliggande" hemliga tvångsmedel. Det argumentet påverkas inte av vårt förslag. Huruvida det finns andra anledningar att begränsa användningen av överskottsinformation för hemliga dataavläsningar måste bedömas utifrån en djupare analys av en slutlig utformning av tvångsmedlet, om hemlig dataavläsning kommer att införas. Vi har varken möjlighet eller mandat att göra några sådana överväganden och ger därför inga förslag i denna del."

Internetstiftelsen uttryckte redan tidigare oro och ansåg att rättssäkerhetsaspekterna och riskerna med HDA-utredningens förslag om hemlig dataavläsning inte var tillräckligt belysta. Detta uttalande är idag *än mer aktuellt* för det fortsatta lagstiftningsarbetet huruvida hemlig dataavläsning ska införas och om så, hur tvångsmedlet ska regleras och rättssäkerheten garanteras.

Att reglera hur överskottsinformation ska få användas och hanteras vid användning av hemlig dataavläsning kan till och med vara viktigare än vid användning av vissa andra hemliga tvångsmedel. Detta eftersom det vid hemlig dataavläsning sannolikt skapas större mängder överskottsinformation än vid användning av vissa andra hemliga tvångsmedel.

Om möjligheterna att använda överskottsinformation utvidgas i enlighet med utredningens förslag **anser Internetstiftelsen** att en djupare analys av en slutlig utformning av tvångsmedlet hemlig dataavläsning behöver utföras och att det särskilt behöver utredas

om det finns anledning att begränsa användningen av överskottsinformation vid hemlig dataavläsning. Detta är särskilt angeläget eftersom de särskilda begränsningar för hemliga tvångsmedel som finns idag föreslås tas bort och HDA-utredningen inte tog hänsyn till dessa förändringar i sin analys och slutsats om att nuvarande reglering av överskottsinformation innebar en tillräcklig reglering av hur överskottsinformation ska hanteras vid hemlig dataavläsning.

Sammanfattning

Som framgått av ovan skriver utredningen att uttryckligt lagstöd ska finnas för all användning av överskottsinformation. Internetstiftelsen välkomnar detta av integritets- och rättssäkerhetsskäl. Vidare delar Internetstiftelsen utredningens analys, att avsaknaden av uttryckligt lagstöd för användning av överskottsinformation inte är förenligt med Europakonventionens krav.

Internetstiftelsen avstyrker dock utredningens föreslagna reglering av överskottsinformation och instämmer inte i utredningens bedömning att den föreslagna regleringen om och hur överskottsinformation får användas blir klar och precis. Internetstiftelsen anser att användningsområdet inte är tydligt och användningen av begreppet "andra ändamål" snarare kan öka risken för oklarheter i vad som inryms i begreppet.

Internetstiftelsen ser också att det finns risk för att användningen av hemliga tvångsmedel kommer öka på grund av utredningens förslag att överskottsinformation ska få användas i större utsträckning, en farhåga som utredningen i princip avfärdar.

Slutligen anser Internetstiftelsen att om möjligheterna att använda överskottsinformation utvidgas enligt utredningens förslag behöver det i särskild ordning utredas om det finns anledning att särskilt begränsa användningen av överskottsinformation vid användning av *hemlig dataavläsning*. Detta är särskilt angeläget eftersom de särskilda begränsningar för hemliga tvångsmedel som finns idag föreslås tas bort och HDA-utredningen inte tog hänsyn till dessa förändringar i sin analys och slutsats om att nuvarande reglering av överskottsinformation innebar en tillräcklig reglering av hur överskottsinformation ska hanteras vid hemlig dataavläsning.

Stockholm den 16 november 2018

Danny Aerts - Vd,
Stiftelsen för Internetinfrastruktur